

PERSPEKTIVY DALŠÍHO VYUŽÍVÁNÍ TRESTNÍHO PŘÍKAZU JAKO TRADIČNÍ PROCESNÍ ALTERNATIVY

LENKA JAMBOROVÁ

Právnická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, ČR

Abstract in original language

Trestní příkaz patří mezi tradiční instituty, které slouží ke zrychlování trestního řízení. Přesto lze konstatovat, že jeho současná česká právní úprava obsahuje některé problematické prvky, např. slabší postavení poškozeného či absenci zákazu reformace in peius při podání odporu proti trestnímu příkazu. V současné době je značný podíl věcí vyřizován právě trestnímu příkaz, nicméně v souvislosti se zavedením institutu dohody o vině a trestu do českého trestního práva je vhodné se zabývat možnostmi dalšího využívání trestního příkazu.

Key words in original language

trestní příkaz, trestní řízení, alternativa, dohoda o vině a trestu

Abstract

Criminal warrant belongs to the traditional institutes serving to accelerate the criminal procedure. Despite this, the current Czech regulation contains some of the problematic elements, for example minor position of the aggrieved party or lack of restriction of "reformationis in peius" in the case of a protest. Nowadays, a remarkable part of the criminal cases is resolved by criminal warrant. However, concerning the implementation of the plea bargaining (guilt and punishment agreement) into the Czech criminal law, it would be appropriate to deal with the future possibilities of using the criminal warrant.

Key words

criminal warrant, criminal procedure, alternative, plea bargaining

Trestní příkaz jako jednu z procesních alternativ trestního řízení zná český trestní řád již mnoho let, zaveden byl již v roce 1973, aby na pouhé tři roky z trestního řádu vymizel a poté se opět vrátil ve své nové podobě. Během těchto tří let (resp. tří let a šesti měsíců) se trestní řízení muselo obejít bez tohoto institutu, který byl zákonem č. 178/1990 Sb. zrušen, neboť údajně nesplňoval podmínky pro uplatnění garancí a zásad trestního řízení¹. Během této doby se však ukázalo, že trestní řízení nemůže fungovat bez podobného institutu, neboť by bylo třeba o mnoho více soudů a soudců, aby mohli vyřídit

---

¹ Pipek, J.: Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. Právní rádce. Praha: *Economia*, 1999, č. 2, s. 19.

bez příkazního řízení tak rozsáhlou agendu, jaká se v příkazním řízení zpravidla vyřizuje (viz níže). Jednou z ústavních zásad spravedlivého procesu je totiž také zásada rychlosti, v souladu s níž byl institut trestního příkazu opět zaveden do českého trestního řádu. Příkazní řízení tak bylo znovu zavedeno zákonem č. 292/1993², a jeho aktuální úprava trestního příkazu je zakotvena v §§ 314e – 314f trestního řádu. Je ale faktem, že institut trestního příkazu je jistým průlomem do některých zásad trestního řízení (zejména zásady ústnosti a bezprostřednosti). Proto musí být pečlivě volena jeho zákonná úprava tak, aby zajišťovala spravedlivý proces a dodržení všech mezinárodních i ústavních garancí pro trestní řízení, vymezených především v hlavě páté Listiny základních práv a svobod.

V tomto článku se pokusím nastínit tradiční roli příkazního řízení včetně jejího vývoje v našem právním řádu, dále se zaměřím na mezery a úskalí současné právní úpravy, které by bylo vhodné pozměnit, a v poslední části příspěvku se zamyslím nad novou rolí trestního příkazu v budoucnosti, zejména ve vztahu k novému institutu dohody o vině a trestu, který byl do našeho právního řádu zaveden s účinností ke dni 1. 9. 2012.

1. TRADIČNÍ ROLE TRESTNÍHO PŘÍKAZU V MINULOSTI A DNES

Trestní příkaz je procesněprávní alternativou trestního řízení, a jako takový má sloužit zejména ke zrychlení a zjednodušení (a tím také zlevnění) trestního řízení. Zásada rychlosti, jíž je tento institut projevem, však nesmí být naplňována na úkor jiných zásad trestního řízení, neboť základním cílem trestního řízení je „ochrana veřejného zájmu na spravedlivém potrestání pachatele ústavně souladným postupem a tím zabezpečení principu panství práva“.³ K tomu, aby bylo zajištěno, že postup bude souladný s Ústavou a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, a budou tedy dodržena všechna práva a zásady zde zakotvené, a také zajištění spravedlivosti potrestání, je třeba, aby úprava trestního příkazu nepopírala tyto hodnoty v zájmu zrychlení a zjednodušení řízení. Samo řízení by pak zde bylo jen pro rychlé vyřešení věci bez naplnění vlastního účelu, kterým je odhalit trestný čin a jeho viníka spravedlivě potrestat a tím chránit hodnoty společnosti před kriminalitou. Zásada rychlosti totiž sice je významnou zásadou, ne však zásadou jedinou, či nejdůležitější. Při tvorbě právní úpravy jednotlivých institutů je vždy třeba jednotlivé zásady poměřovat.

---

² Pipek, J.: Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. Právní rádce. Praha: *Economia*, 1999, č. 2, s. 19.

³ Jelínek J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: *Leges*, 2011, str. 21.

Trestní příkaz může vydat samosoudce, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení. V ustanovení § 314e odst. 1 je zakotveno, že samosoudce koná řízení o trestných činech, za které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Zjednodušené řízení před soudem se koná po kráceném přípravném řízení upraveném v §§ 179a – 179f trestního řádu. Jeho konání je podmíněno tím, že jde o trestný čin, jehož projednání přísluší okresnímu soudu a zákon za něj stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let (změněno novelou č. 459/2011 Sb., s účinností k 1. 1. 2012), spolu s dalšími podmínkami. To prakticky znamená, že příkazní řízení může být použito ve všech věcech, které byly řešeny ve zkráceném přípravném řízení, a není dán důvod pro jejich jiné vyřešení. Podmínkou je, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Při pohledu do trestního zákoníku se ukáže, že je to 425 skutkových podstat z celkových 746, tedy asi 57%. Z pohledu do statistik, které monitorují nápady trestních věcí na soudy, vyplývá, že je to přibližně 94-95%⁴ trestních věcí. Tyto statistiky pracují s údaji o věcech, ale také o osobách, proti nimž bylo vedeno řízení ve formě řízení před samosoudcem. Výše uvedený podíl samosoudcovských věcí odpovídá také 93-94 % osob, proti nimž bylo vedeno trestní řízení ve formě řízení před samosoudcem. Obě hodnoty určují poměr, v jakém je užíváno vyřešení věcí samosoudcem v poměru k celkovému nápadu, avšak první hodnota se zaměřuje na počet věcí, druhá na počet osob. Nuance mezi oběma hodnotami je způsobena tím, že v jednotlivé věci může být více obviněných, a naopak proti jeden obviněný může být stíhán ve více trestních věcech. Obě hodnoty se ale liší jen mírně. Dále v tomto příspěvku pracuji s údaji o osobách, proti nimž je vedeno trestní řízení (a nikoliv trestních věcech), jelikož přčo výpočty z hlediska věcí, které napadly na soud, nejsou dostupné údaje o řešení trestním příkazem.

V případech již výše zmíněných 93-94% osob, proti nimž bylo vedeno trestní řízení ve formě řízení před samosoudcem bylo přibližně v 59-64% z nich vyřešeno trestním příkazem. Z celkového nápadu na okresní soudy je trestním příkazem vyřešeno cca 55-60% trestních věcí. To ukazuje, jak hojně využívaným institutem trestní příkaz je.⁵ Vydání trestního příkazu přitom závisí na uvážení samosoudce – není obligatorním postupem, ale fakultativní možností, jak postupovat v případě, že jsou splněny zákonné podmínky. Výše zmíněné statistiky ukazují, že samosoudci tento institut hojně využívají a dávají této alternativě přednost před klasickým postupem nařízením hlavního líčení nebo před jinými procesními alternativami. Důvody jsou nasnadě – nižší administrativní náročnost, šetření času i nákladů

---

⁴ Údaje převzaté a vypočítané ze statistických ročenek dostupných na portálu české justice – InfoData, za roky 2008-2011 (tj. z ročenek 2009-2012)

<http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>, přístup dne 7.11.2012

⁵ K podobným výsledkům dospěl i Jiří Pipek v r. 1999, jak demonstruje ve svém článku: Pipek, J.: Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. Právní rádce. Praha: Economia, 1999, č. 2, s. 19-21.

řízení. Ze statistik sice v posledních letech vyplývá, že poměr trestních příkazů vůči jiným řešením věcí nepatrně klesá, avšak nijak výrazně.

Ustanovení § 314e odst. 5 zakazuje vydat trestní příkaz ve třech případech, a to v řízení proti osobě, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je jí tato způsobilost omezena, má-li být rozhodováno o ochranném opatření a dále také v případě, kdy má být uložen souhrnný nebo společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem. Důvodem je patrně nutnost blíže zkoumat okolnosti pro vydání rozhodnutí v uvedených případech. V prvním případě bude zajisté nutno posoudit psychický stav osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům, nebo osoby, jíž byla tato způsobilost omezena, k čemuž bude zapotřebí individuálního přístupu. Je-li totiž osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům (popřípadě je jí tato způsobilost omezena), bude zpravidla třeba, aby soudce individuálně posoudil osobu obviněného, a to nejen z hlediska trestní odpovědnosti (neboť tato otázka bude nepochybně řešena již státním zástupcem v předběžném řízení), ale zejména z hlediska trestání, neboť trest uložený trestním příkazem by mohl být zcela neadekvátní vzhledem k osobě pachatele trestného činu. Druhý případ, kdy má být uloženo ochranné opatření, je podobný – nejčastěji půjde o případy, kdy samosoudce ukládá ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci a v takových případech je zpravidla nutné, aby soudce rozhodl o vhodném ochranném opatření a jeho délce na základě osoby pachatele. Posledním zde zmíněným případem je uložení souhrnného trestu, byl-li předchozí trest uložen rozsudkem.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví v § 63, že „v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku, nelze vydat trestní příkaz (...)“ – je tomu tak proto, že zvláště ve vztahu k mladistvým obviněným je třeba užít citlivého přístupu a individuálního hodnocení s využitím odklonů, nepaušalizovat rozhodnutí jen na podkladě základních údajů. Samotné projednání věci v trestním řízení specializovaným soudem pro mládež také může působit preventivně a mít větší výchovný vliv, než uložený trest. Proto se zde preferuje projednání věci, kde jsou v plné míře zachovány všechny prvky spravedlivého procesu včetně ústnosti a bezprostřednosti. Tato zvláštní úprava se však od 1. 9. 2012 týká jen těch mladistvých, kteří nedosáhli osmnácti let věku. Jestliže však mladistvý v průběhu řízení dosáhne osmnácti let, typ řízení se sice nemění, ale trestní příkaz v této chvíli již vydat lze. Mohou tak vznikat situace, kdy si soudce „počká“, než mladistvý dosáhne této věkové hranice a ihned poté trestní příkaz vydá. V řízení proti mladistvým se také preferují další procesní alternativy, například narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a zejména odstoupení od trestního stíhání, které je určeno právě mladistvým obviněným.

V odstavci dvě citovaného ustanovení právní úprava omezuje ukládání trestů trestním příkazem na určité druhy a výměry trestů. Trestním příkazem nelze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, avšak lze uložit trest podmíněný, a to až do výše jednoho roku. Dříve však zákon povoloval uložit trestním příkazem nepodmíněný trest odnětí

svobody na dva měsíce, později dokonce až na 1 rok. Možnost uložení nepodmíněného trestu byla novelou trestního řádu - zákonem č. 265/2001, změněna na možnost uložení pouze trestu podmíněného, v trvání maximálně jednoho roku. Trest odnětí svobody je natolik závažný, že je žádoucí, aby uložení takového trestu vždy předcházelo plné trestní řízení s uplatněním všech zásad trestního řízení zajišťujících práva osoby, proti níž se řízení vede. K tomuto názoru přispělo i doporučení č. R(87)18 Výboru ministrů, které doporučuje vyloučení možnosti uložit trestním příkazem trest odnětí svobody.⁶ Přestože nepodmíněný trest odnětí svobody byl z dikce ustanovení § 314e odst. 2 odstraněn, je nicméně možné, aby byl na základě uložení podmíněného trestu odnětí svobody, „přeměněn“ na trest nepodmíněný. Stejně je tomu i u trestu obecně prospěšných prací, domácího vězení a peněžitého trestu – ty se po jejich uložení v případě neplnění mohou přeměnit na trest odnětí svobody, případně u peněžitého trestu je nařízen výkon náhradního (předem v trestním příkazu stanoveného) trestu odnětí svobody.

Trest obecně prospěšných prací a peněžitý trest je možné uložit bez zvláštního omezení pro trestní příkaz, tedy v takové míře, v jaké je lze uložit i rozsudkem. Obecně prospěšné práce tak lze uložit od 50 až do výše 300 hodin, peněžitý trest od 2000,- Kč až do 36.500.000,-Kč, právnickým osobám dokonce mnohokrát více. Zvláště u peněžitého trestu jde o dosti vysokou částku vzhledem k tomu, že ji lze uložit jen trestním příkazem. Tresty zákazu činnosti, zákazu pobytu a vyhoštění lze uložit až do výše pěti let. U zákazu činnosti a zákazu pobytu jde o dobu poloviční oproti obecné úpravě, u vyhoštění jde o poloviční dobu proti obecné variantě určité (také deset let), s tím, že rozsudkem lze uložit vyhoštění také na dobu neurčitou. Trest domácího vězení lze uložit až do výše jednoho roku trvání. S účinností od 1. 9. 2012 byla novelou trestního řádu zakotvena povinnost rozhodnout o uložení trestu domácího vězení s přihlédnutím ke zprávě probačního úředníka o možnostech výkonu tohoto trestu včetně stanoviska obviněného, podobně jako tomu dosud bylo u trestu obecně prospěšných prací. Dále může samosoudce uložit trestním příkazem také trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Při ukládání trestů trestním příkazem platí některá omezení, která limitují výslednou výši trestu odnětí svobody v případě, že původní podmíněný trest odnětí svobody, domácího vězení nebo peněžitý trest (případně jejich kombinace) nebude vykonán a nastoupí proto trest náhradní či přeměněný (§ 314e odst. 5 TR). Toto omezení má zajišťovat, aby se podmíněný trest odnětí svobody a přeměněné tresty nesčítaly nad stanovenou míru a nebyl tak v konečném důsledku trestním příkazem uložen vyšší trest, než lze trestním příkazem uložit. Jak je uvedeno níže, pro legislativní chyby by bylo třeba toto ustanovení novelizovat.

---

⁶ Strnadová, L.: Odklony ve světle zákona č.265/2001 Sb. Trestní právo. 2001, roč. 2001, č. 11, s. 4.

Trestní příkaz se doručuje obviněnému a také jeho obhájci, státnímu zástupci a poškozenému, který svůj nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení uplatnil. Pokud chce osoba, proti níž se řízení vede, zvrátit důsledky trestního příkazu (tedy účinky pravomocného rozhodnutí), dává jí trestní řád právo podat proti němu do osmi dnů od jeho doručení odpor. Odpor je specifickým druhem opravného prostředku, který ruší trestní příkaz a samosoudce poté nařídí hlavní líčení (v případě že není důvod rozhodnout mimo hlavní líčení, např. zastavit trestní stíhání). Odpor může podat obviněný, státní zástupce a dále osoby, které jsou oprávněny podat odvolání ve prospěch obviněného. Nemůže jej však podat nikdo jiný, např. poškozený. Osmidenní lhůta pro podání odporu se počítá od následujícího dne po doručení trestního příkazu obviněnému, v případě že se doručuje i obhájci ode dne následujícího po doručení tomu z nich, kterému došlo později. Polemiku o tom, zda nastane právní moc příkazu v případě nutné obhajoby a přesto neměl obviněný ve vazbě obhájce, vedli na stránkách Trestního práva Crha⁷ a Rizman⁸. Crha uvažoval nad případem, kdy není dodrženo pravidlo nutné obhajoby a trestní příkaz je doručen pouze obviněnému. Vyslovil zde názor, že v takovém případě by trestní příkaz vůbec nenabyl právní moci, neboť nebyla splněna podstatná procesní náležitost a trestní příkaz nebyl doručen obhájci, přestože obviněný musel mít obhájce ze zákona. Jelikož zde tedy nedošlo k onomu pozdějšímu doručení, od kterého by se měla počítat lhůta k podání odporu, nemohlo ani dojít k právní moci trestního příkazu. Rizman mu oponoval a vyslovil názor, že trestní příkaz se doručuje obhájci pouze, pokud obviněný obhájce skutečně má, a v opačném případě nabude trestní příkaz právní moci po marném uplynutí lhůty počítané od doručení obviněnému. Jde samozřejmě o závažnou procesní vadu, avšak dle Rizmana by nebylo možno považovat takový trestní příkaz za nepravomocný z důvodu, že lhůta k podání odporu vůbec neběžela, ale správným postupem by bylo podat návrh na zrušení pravomocného trestního příkazu z důvodu závažné procesní vady mimořádným opravným prostředkem (stížností pro porušení zákona). Důsledek v podobě nepravomocnosti trestního příkazu je podle něj závažným zásahem do principu stability soudního rozhodování. Stížnost pro porušení zákona však podle mne není dostatečným právním prostředkem pro nápravu takového rozhodnutí, které trpí tak závažnou vadou, jelikož není v dispozici osoby, proti níž se řízení vede a tato osoba tak nemá právní nárok na to, aby byla stížnost pro porušení zákona podána. Ochrana tohoto práva je tak velmi slabá.

Odpořem podaným v osmidenní lhůtě oprávněnou osobou se trestní příkaz ruší a samosoudce nařídí hlavní líčení, nerozhodne-li jinak mimo hlavní líčení. Přitom zde neplatí ani princip zákazu reformatio in peius, ani zásada beneficia cohaesionis v případě více obviněných. (K zásadě zákazu reformatio in peius viz také níže).

---

⁷ Crha, L.: K právní moci trestního příkazu. Trestní právo. 1997, č. 10, s. 2-3.

⁸ Rizman, S.: O právní moci trestního příkazu jinak. Trestní právo. 1997, č. 12, s. 13-14.

2. PROBLEMATICKÉ BODY SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Přestože je institut trestního příkazu institutem užívaným, některé body právní úpravy jsou předmětem kritiky⁹. Zmiňuji zde proto některé z nich.

1. Velká skupina trestných činů i reálných případů řešena trestním příkazem
2. Výše peněžitého trestu, který lze uložit trestním příkazem
3. Absence podmínky doznání
4. Neumožnění poškozenému podat odpor
5. Neuplatnění zásady zákazu reformatio in peius
6. maximální výše náhradního trestu odnětí svobody při nevykonání trestu peněžitého v kombinaci s přeměněným trestem odnětí svobody při nevykonání trestů domácího vězení a obecně prospěšných prací

Níže se pokusím nastínit podstatu těchto problematických bodů současné právní úpravy blíže.

1. Velká skupina trestných činů i reálných případů řešena trestním příkazem

Ze statistických údajů uvedených výše je jasné, že trestním příkazem je vyřizována více než polovina trestních věcí (resp. více než polovina osob, proti níž se vede řízení, je odsouzena trestním příkazem). Trestní příkaz má v českém trestním právu své nepopiratelné a důležité místo. Otázkou je, zda je dobré řešit tak velkou část případů písemným řízením, ve kterém se jen omezeně projevují základní zásady (či se dokonce neprojevují vůbec), které nauka považuje za stěžejní (zásada ústnosti, bezprostřednosti, zásada materiální pravdy, právo na obhajobu apod.). Příkazní řízení se z alternativy vyvinulo ve (svého druhu) standardní postup, který je využíván více než postup, který by dle trestního řádu měl být postupem standardním. Ponechávám tedy k úvaze, zda je opravdu nutné, abychom kriminalizovali některé druhy chování a přetíženost soudů pak řešili nadměrným užíváním trestního příkazu, či zda přenechat v rámci zásady subsidiarity trestní represe některé méně závažné druhy chování k řešení správním orgánům a nechat soudům prostor k řešení závažnější trestné činnosti.

---

⁹ Zeman, J.: Některé aspekty úpravy trestního příkazu. Trestní právo. 1999, č. 12, s. 11-16.

Zůbek, J.: Vrba, M.: Poškozený a právo odporu. Trestněprávní revue. 1012, roč. 11, č. 9, s. 195-198.

2. Výše peněžitého trestu, který lze uložit trestním příkazem

Trestním příkazem je možno uložit velkou škálu trestů, míra některých z nich není pro trestní příkaz nijak limitována. Za nejmarkantnější příklad považuji uložení peněžitého trestu podle obecné úpravy, tedy u fyzických osob až do celkové výše 36.500.000,- Kč, u právnických osob dokonce až do výše 1.460.000.000,-Kč (§ 18 zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim). Vzhledem k povaze příkazního řízení by bylo vhodné omezit výši peněžitého trestu uloženého trestním příkazem. Lze tak učinit buď absolutně - omezením maximální výše peněžitého trestu, nebo relativně - omezením počtu denních sazeb, které by měl odrážet povahu a závažnost trestného činu. Dle mého názoru by byla tato druhá varianta vhodnější, neboť by jednak odrážela pouze omezenou závažnost trestných činů řešených trestním příkazem, zároveň by však ponechávala možnost přizpůsobení trestu konkrétnímu obviněnému dle jeho majetkových poměrů tak, aby byl pro konkrétního obviněného dostatečně citelný.

3. Absence podmínky doznání

Vydání trestního příkazu není podmíněno doznáním obviněného. V historické úpravě (před zrušením trestního příkazu v 90. letech) tomu tak bylo. Zeman ve svém článku¹⁰ uvádí, že v případě, že obviněný vinu popírá, znamená to, že zde mohou být dány pochybnosti o tom, zda je skutkový stav skutečně spolehlivě prokázán. Obviněnému je dle současné právní úpravy dána možnost zrušit trestní příkaz odporem a docílit tak projednání věci v hlavním líčení v souladu s ústavními právy (zejména s ustanovením článku 38 odst. 2). Ztotožňuji se s názorem Zemana, který tvrdí, že již fakt, že obviněný vinu popírá, vytváří stav, který není dostatečně jistý, aby mohlo být ve věci rozhodnuto trestním příkazem.¹¹ Tím, že obviněný odpor nepodá, se presumuje jakýsi tichý, konkludentní souhlas poškozeného. Toto řešení je v pořádku pokud však obviněný vinu výslovně nepopírá. Pokud se obviněný výslovně dovolává své nevinu, neměl by dle mého názoru samosoudce vydávat trestní příkaz a přenášet tak na obviněného povinnost podat odpor, avšak měl by rovnou přistoupit k nařízení hlavního líčení, protože to, že obviněný vinu popírá je skutečně dle mého názoru okolnost, která zakládá pochybnost o tom, zda je skutkový stav spolehlivě prokázán. Nepovažuji za nutné vkládat mezi podmínky vydání trestního příkazu podmínku doznání, avšak bylo by žádoucí vymezit negativní podmínku, že nelze vydat trestní příkaz v případě, kdy obviněný vinu popírá.

---

¹⁰ Zeman, J.: Některé aspekty úpravy trestního příkazu. Trestní právo. 1999, č. 12, s. 11-16.

¹¹ str. 12, tamtéž.

4. neumožnění poškozenému podat odpor

Jedním z nedostatků právní úprav trestního příkazu je fakt, že poškozený, který řádně uplatnil nárok, není oprávněn podat proti trestnímu příkazu odpor (ačkoliv se mu odpor doručuje). V případě, že poškozený splní všechny zákonné podmínky pro uplatnění svého nároku, samosoudce by měl o jeho nároku rozhodnout. Pokud však je výrok o náhradě škody, nemateriální újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení vadný, nebo samosoudce o nároku poškozeného nerozhodne vůbec, nemá poškozený žádné procesní nástroje k tomu, aby se svého práva v trestním řízení domohl.¹² Nápravy tam může dosáhnout v podstatě jediným prostředkem, kterým je stížnost pro porušení zákona. Vzhledem k tomu, že jde o mimořádný opravný prostředek, jehož podání není v dispozici poškozeného, kde o značně omezenou možnost poškozeného hájit svá práva.

De lege ferenda by proto bylo vhodné doplnit do stávající právní úpravy trestního příkazu také oprávnění poškozeného podat proti trestnímu příkazu odpor. Zde ovšem narážíme na právo obviněného odpor nepodat a přijmout pravomocné vyřešení vlastní věci trestním příkazem. Za současného stavu, kdy neexistuje zákaz zásady reformatio in peius, by totiž bylo možno uložit obviněnému přísnější trest v důsledku odporu poškozeného. Takové právo není dáno poškozenému ani při odvolání, kdy může poškozený podat odvolání pouze co do výroku o náhradě škody, nemateriální újmy a bezdůvodného obohacení. Současný stav, kdy není poškozenému dána dostatečná možnost hájit svá práva v příkazním řízení, je však také nedostačující a bylo by vhodné uvažovat úpravě, která by zajišťovala poškozenému domoci se alespoň opravy či doplnění výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení.

5. neuplatnění zásady zákazu reformatio in peius

Zásada zákazu reformatio in peius byla zakotvena v dřívější české právní úpravě trestního příkazu, než byl na krátkou dobu z trestního řádu odstraněn. Jelikož dle této historické úpravy byl trestní příkaz vydáván na základě návrhu státního zástupce nebo s jeho souhlasem, nebylo možné v následném hlavním líčení, v případě, že byl proti trestnímu příkazu podán odpor, uložit přísnější trest než byl uložen trestním příkazem. Protože dnešní úprava nepodmiňuje vydání trestního příkazu návrhem nebo souhlasem státního zástupce, bylo by zavedení zákazu reformatio in peius beze změn v roli státního zástupce v příkazním řízení výrazným zásahem do jedné ze základních zásad trestního procesu – zásady obžalovací. K tomuto tématu se ve svém článku vyjadřuje také Zeman¹³, která nedoporučuje

---

¹² Zúbek, J.: Vrba, M.: Poškozený a právo odporu. Trestněprávní revue. 1012, roč. 11, č. 9, s. 195-198.

¹³ Zeman, J.: Některé aspekty úpravy trestního příkazu. Trestní právo. 1999, č. 12, s. 11-16.

zavedení této zásady, ale vyloučení soudce, který vydal trestní příkaz, v dalším řízení ve věci.

6. maximální výše náhradního trestu odnětí svobody při nevykonání trestu peněžitého v kombinaci s přeměněným trestem odnětí svobody při nevykonání trestů domácího vězení a obecně prospěšných prací

Ustanovení § 314e odst. 5 upravuje otázku výše trestu odnětí svobody, který by následoval po nevykonání primárního, alternativního trestu. Nejprve bych zde chtěla zdůraznit, že formulace věta „Ukládá-li se trest domácího vězení vedle peněžitého trestu, nesmí souhrn náhradních trestů ukládaných v souvislosti s těmito tresty přesahovat jeden rok.“ není zcela správná, jelikož náhradní trest je ukládán pouze u trestu peněžitého, nikoliv u trestu domácího vězení, kde je následně trest přeměněn. Nedochází zde v tomto případě ke kombinaci náhradních trestů, jak by chybně vyplývalo ze současné dikce ustanovení. Účelem ustanovení je nicméně zavést maximální výši trestu odnětí svobody v případě, že by se místo zde zmíněných alternativních trestů nebo jejich možných kombinací vykonal nepodmíněný trest odnětí svobody. Jakýkoliv z těchto náhradních nebo přeměněných trestů, ani jejich součet (je-li uloženo více alternativních trestů) nesmí tedy přesáhnout hranici jednoho roku odnětí svobody. De lege ferenda by tedy bylo vhodné opravit tuto legislativní chybu na znění „Ukládá-li se trest domácího vězení vedle peněžitého trestu, nesmí souhrn náhradního trestu a přeměněného trestu, ukládaných v souvislosti s těmito tresty přesahovat jeden rok.“

Ustanovení také bohužel neřeší otázku kombinace přeměněného trestu za nevykonaný trest obecně prospěšných prací a náhradního trestu za trest peněžitý. Nepodmíněný trest odnětí svobody, jehož vykonání bylo nařízeno v důsledku nevykonání uloženého trestu obecně prospěšných prací, může dle zákonného přepočtu dosáhnout až výše 300 dní (tj. téměř deseti měsíců) a spolu s případným náhradním trestem při nezaplacení peněžitého trestu by výše výsledného nepodmíněného trestu odnětí svobody mohla (i výrazně) přesáhnout jeden rok.

V případě, že cílem zákonodárce bylo v odstavci 5 (před novelou odst. 4) § 314e omezit pravomocí samosoudce a limitovat maximální výslednou výši nepodmíněného trestu odnětí svobody na nejvýše jeden rok, bylo by na místě to ve zmiňovaném ustanovení zakotvit. Je možné tak učinit buď výslovně, jako je tomu u ostatních trestů, nebo změnit ustanovení v obecné pravidlo, tedy stanovit, že celková výše nepodmíněného trestu odnětí svobody, ať již v důsledku neplnění jednoho či více alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody nesmí v součtu přesáhnout jeden rok nepodmíněného odnětí svobody. Dle mého názoru by bylo vhodnější užít druhé varianty, neboť v případě nových trestů nebo změn ve způsobu stanovení nových trestů by nevznikly pochyby o úmyslu zákonodárce omezit v případě trestního příkazu nepřímé uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody maximálně na jeden rok.

3. PERSPEKTIVY UŽÍVÁNÍ TRESTNÍHO PŘÍKAZU DO BUDOUCNA

Trestní příkaz je institutem užívaným ve vysoké míře, jak dokládají výše uvedené statistiky. V souvislosti se zavedením nového institutu dohody o vině a trestu do českého trestního řádu s účinností od 1. 9. 2012 by bylo vhodné se zamyslet, zda a jaká vliv bude mít využívání tohoto nového institutu na využívání trestního příkazu.

Vzhledem k tomu, že užití dohody o vině a trestu vyžaduje zejména čas i úsilí státního zástupce, lze očekávat, že právě na státních zástupcích bude záviset, zda v jaké míře bude dohoda o vině a trestu užívána. O to více je tento názor posílen faktem, že na dohodu o vině a trestu nemá obviněný právní nárok a i přesto, že sám jednání o dohodě o vině a trestu sám navrhne, nemůže se v případě negativního postoje státního zástupce tohoto uzavření dohody ani jednání o ní nijak domoci. Na rozdíl od jednání o dohodě o vině a trestu je sepsání návrhu na potrestání podstatně jednodušším úkonem. Domnívám se proto, že v řadě případů bude u trestných činů, u kterých je možno využít obou těchto institutů, přetrvávat ve většině tendence k využívání trestního příkazu. Proto se přikláním k názoru, že nový institut dohody o vině a trestu ovlivní užívání trestního příkazu jen mírně. Dohoda o vině a trestu se dle mého názoru bude více užívat u těch trestných činů, u nichž nebude možné vydat trestní příkaz.

4. ZÁVĚREM

Trestní příkaz je tradiční, a jak ukazují statistické údaje, také vysoce využívanou procesní alternativou českého trestního práva. Ačkoliv je institutem užívaným a fungujícím, jeho právní úprava trpí některými vadami a nedostatky které by bylo vhodné napravit. Patří mezi ně zejména úprava práva poškozeného podat odpor, vyřešení celkového součtu přeměněných trestů domácího vězení a obecně prospěšných prací s náhradním trestem odnětí svobody za trest peněžitý, maximální výše peněžitého trestu a další výše zmíněné problémy.

Současně stojí za zamyšlení, zda je vhodné řešit zahlcení justice stále častějším užíváním zkrácených a formálnějších řízení, či zda v rámci zásady subsidiarity trestní represe dekriminalizovat určitá méně závažná jednání a svěřit jejich rozhodování správním orgánům. Jak ukázala historie, bez institutu trestního příkazu se česká justice pravděpodobně neobejde, avšak měl by zůstat alternativou, nikoliv standardní formou trestního řízení. Část agendy, která je vyřizována trestním příkazem, bude v současné době pravděpodobně řešena také dohodou a vině a trestu, avšak do jaké míry opravdu ovlivní tento nový institut budoucí užívání trestního příkazu, ukáže až praxe.

Literature:

- Strnadová, L.: Odklony ve světle zákona č.265/2001 Sb. Trestní právo. 2001, roč. 2001, č. 11, s. 2-6.
- Pipek, J.: Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. Právní rádce. Praha: Economia, 1999, č. 2, s. 19-22. ISSN 1210-4817.
- Crha, L.: K právní moci trestního příkazu. Trestní právo. 1997, č. 10, s. 2-3.
- Rizman, S.: O právní moci trestního příkazu jinak. Trestní právo. 1997, č. 12, s. 13-14.
- Zeman, J.: Některé aspekty úpravy trestního příkazu. Trestní právo. 1999, č. 12, s. 11-16.
- Zůbek, J.: Vrba, M.: Poškozený a právo odporu. Trestněprávní revue. 1012, roč. 11, č. 9, s. 195-198.
- Jelínek J. a kol.: Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 816 s, ISBN 978-80-87212-92-9

Contact – email

lenka.jambo@gmail.com